POLITISK KRONIK

UDLANDET

Juli 1969

1. – Dronning Elizabeth indsætter sin ældste søn, prins Charles, som prins af Wales på borgen Caernarvon i Wales.

Kong Hussein af Jordan har 30/6 udnævnt general Amer Khammash til forsvarsminister, general Mohammed Razoul el Keilani til indenrigsminister og generalmajor Sherif Nasser ben Jamil (en onkel til kongen) til øverstkommanderende for de væbnede styrker. Ifølge den udenlandske presse menes Keilani og Jamil at være tilhængere af en strammere kontrol med de palæstina-arabiske guerillastyrker i Jordan.

Moise Tshombe, der stod i spidsen for udbryderprovinsen Katanga efter Congos uafhængighed og var Congos premierminister juli 1964–oktober 1965, er 29/6 afgået ved døden i fangenskab i Algeriet (se 2/7 1967).

4. – Den franske landbrugsminister Jacques Duhamel danner som bebudet (se 1/6) et nyt centrumsparti, Centrum for Demokrati og Fremskridt (CDP) inden for regeringskoalitionen. Partiets program viser på mange områder lighedspunkter med finansminister Giscard d'Estaing's uafhængige republikanske parti. – 13. På en stiftende kongres i Issy-les-Moulineaux dannes et nyt socialistisk parti, hvorom der allerede var truffet beslutning 4/5 på en kongres i Alfortville. På den nye kongres var mødt en række personer og grupper, der havde boycottet den foregående kongres, men François Mitterrand og hans gruppe ønsker fortsat ikke at indtræde i det nye socialistiske parti, der ligesom det gamle får navnet Parti Socialiste (PS), men uden tilføjelsen: Sektion af Internationale (SFIO). Partiet skal ledes af et forretningsudvalg og en førstesekretær, hvortil 17/7 vælges Alain Savary.

Det i 1966 genforenede italienske socialistiske parti (PSI) sprænges på spørgsmålet om samarbejde med kommunisterne, og de tidligere socialdemokratiske medlemmer danner et nyt parti, det socialistiske enhedsparti (PSU) under ledelse af Mario Ferri. Udenrigsminister Nenni nedlægger sit hverv som formand for socialistpartiet og træder sammen med andre ministre ud af Mariano Rumors koalitionsregering af kristelige demokrater, socialister og republikanere. – 5. Mariano Rumor indgiver regeringens afskedsbegæring. – 8. Det oplyses, at 30 af 91 socialistiske deputerede har sluttet sig til PSU; i senatet drejer det sig om 11 af 46. – 13. Præsident Saragat anmoder Mariano Rumor om at danne ny centrum-venstre regering. – 17. Mariano Rumor har ved sine samtaler med partierne konstateret, at hans eget parti, de kristelige demokrater, og socialistpartiet (PSI) er villige til at deltage i en regering af samme sammensætning som før krisen, medens republikanerne ikke vil deltage i en ny regering, men lover en regering af de kristelige demokrater og de to socialistpartier parlamentarisk støtte. PSU stiller som betingelse for at gå ind i en sådan regering, at alle partier i koalitionen på forhånd skal forpligte sig til ikke at søge eller acceptere nogen form for samarbejde med det kommunistiske parti hverken i parlamentet eller i den lokale administration.

5. – Kenyas minister for økonomi og planlægning, den 39-årige Tom Mboya, falder som offer for et attentat på gaden i Nairobi. Gerningsmanden, en ung afrikaner, undslipper. Mboya var 1953–62 generalsekretær for Kenyas LO, 1960 blev han generalsekretær for Kenyas dominerende parti, Kenya African National Union (KANU) og 1962 minister. Drabet på Mboya fremkalder store uroligheder især i Luo-stammen (1¼ million), der mistænker Kikuyu-stammen (ca. 1¾ million) for at stå bag attentatet. – 7. Oginga Odinga, lederen af oppositionspartiet Kenya People's Union(KPU), selv en Luo og stærk politisk modstander af Mboya, opfordrer til mådehold og disciplin.

6. – Staten New Yorks guvernør Nelson Rockefeller vender tilbage til New York efter en rundrejse, hvorunder han har besøgt 20 latinamerikanske stater. Han er hyppigt blevet mødt med voldsomme antiamerikanske demonstrationer. Peru, Chile og Venezuela har trukket deres indbydelser tilbage. Nelson Rockefeller udtaler, at demonstrationernes omfang har overrasket ham, og at de tydeligt viser, at den amerikanske politik over for Latinamerika må ændres.

16. – Efter at det indiske kongrespartis kompentente forsamling på premierminister Indira Ghandis forslag har vedtaget et radikalt reformprogram inclusive nationalisering af de 14 største banker, afskediger premierministeren finansminister Morarji Desai for selv som finansminister at gennemføre banknationaliseringen. Som svar herpå nedlægger Desai også sit embede som vicepremierminister. – 19. udstedes et dekret, der nationaliserer de 14 største banker. – 22. Højesteret afsiger en kendelse, der suspenderer dekretet om banknationaliseringen, foreløbig indtil 11/8.

20. – Fra det amerikanske rumskib Apollo 11, opsendt 16/7 fra Cape Kennedy med en Saturnraket, lander astronauterne Neil Armstrong og Edwin Aldrin på månen i landingsfartøjet Ørnen. 21/7 betræder Armstrong som det første menneske månen. Efter at han og Aldrin i flere timer har opholdt sig på månens overflade, forlader Ørnen månen og forenes med moderskibet Columbia, der med Michael Collins, den tredie deltager i Apollo 11 færden har fortsat omkredsningen af månen. 23/7 er Apollo 11 i god behold tilbage på jorden.

22. – General Franco (76 år) giver Cortes (parlamentet) meddelelse om, at han i henhold til successionsloven af 1947, der gjorde Spanien til et monarki, har udpeget prins Juan Carlos af Bourbon (31 år) til sin efterfølge som den spanske stats overhoved og konge af Spanien. Cortes bekræfter valget ved med 491 stemmer mod 10 at vedtage en lov af dette indhold. Juan Carlos er søn af Don Juan, greve af Barcelona, og sønnesøn af den sidste regerende spanske konge Alfonso XIII. Juan Carlos ægtede i 1963 kong Konstantin af Grækenlands søster Sophia. – 23. Prins Juan Carlos aflægger troskabsed og får titlen prins af Spanien.

August 1969

2. – I Vest Irian, den tidligere hollandske koloni Ny Guinea, har en afstemning om områdets endelig tilslutning til Indonesien eller autonomi ifølge den officielle opgørelse givet til resultat, at samtlige valgmænd har udtalt sig for tilslutning til Indonesien.

3. – Efter nogen tids relativ ro kommer det på ny til voldsomme sammenstød mellem protestanter og katolikker i Nordirland. Uroligheder fortsætter de følg. dage og udvikler sig 13/8 til borgerkrigslignende tilstande. – 14. Den britiske regering sender efter anmodning af den nordirske regering

300 mand tropper til Londonderry, hvorefter tyngdepunktet for urolighederne forlægges til Belfast. Den britiske minister Lord Chalfont afviser i en samtale med Eires udenrigsminister Patrick Hillery Eires forsøg på at blande sig i de nordirske uroligheder med den begrundelse, at det alene er et anliggende for De forenede Kongeriger. – 15. Ankommer 600 mand britiske tropper til Belfast. – 22. Den øverstkommanderende for de britiske styrker i Nordirland beordrer afvæbning af dele af det nordirske hjælpepoliti. – 27. Ankommer den britiske indenrigsminister Callaghan på et 3 dages besøg i Nordirland. Ved besøgets afslutning udsendes et kommunique, hvori det meddeles, at den øverstkommanderende for de britiske styrker i Nordirland straks overtager hele ansvaret for alle sikkerhedsforanstaltninger og kontrollen af det nordirske politi.

I Congo (Kinshasa) gennemfører præsident Mobutu en omfattende rekonstruktion af regeringen. Justin Marie Bomboko afløses som udenrigsminister af Cyrille Adoula, den tidligere premierminister og nuværende ambassadør i Washington.

5. – Mariano Rumor danner ren kristelig demokratisk mindretalsregering, efter at han har fået tilsagn om støtte fra de to socialistiske partier (se 4/7). Aldo Moro, der var regeringschef i 4½ år fra 1963 til 1968, bliver udenrigsminister. – 10. Deputeretkammeret giver regeringen et tillidsvotum med 346 stemmer (kr.-dem., PSI og PSU) mod 245; 6 republikanere undlader at stemme. I debatten forinden erklærer Rumor, at regeringen vil følge den samme linie som den foregående koalitionsregering.

8. – Efter et ekstraordinært ministerråd meddeler den franske regering, at den har besluttet at nedskrive franc'en med 12,5 pct. – 10. Finans- og økonomiminister Valery Giscard d'Estaing meddeler, at regeringen har indført prisstop indtil 15/9.

9. – Et af Indiens parlament 4/8 vedtaget lovforslag, der godkender nationaliseringen af de 14 største banker (se 16/7) stadfæstes af præsidenten. – 16. Ved præsidentvalget sejrer fru Ghandis kandidat, den fg. præsident V. V. Giri (se 3/5) knebent over kongrespartiets officielle kandidat, Sanjiva Reddy, som var opstillet af kongrespartiets højre fløj. Giri støttes foruden af fru Ghandis tilhængere i kongrespartiet af de to socialistpartier og de to kommunistpartier; Reddy foruden af kongrespartiets højre fløj af højrepartierne Swatantra og Jan Sangh.

12. – Jordans premierminister Abdul Moneim Rifai og udenrigsminister Bahjat Talhouni bytter på ny poster (se 24/3), Rifai bliver desuden vicepremierminister. – 26. Kong Hussein modtager forsvarsminister Amer Khammash' afskedsbegæring. Vicepremierminister Ahmed Toukan overtager forsvarministeriet.

19. – Det czekoslovakiske kommunistpartis førstesekretør Gustav Husak forsvarer invasionen i Czekoslovakiet i august 1968. – 21. På årsdagen for invasionen kommer det til store demonstrationer mod Sovjetunionen i Praha og Brno. Politi og folkemilits gør brug af tåregas og vandkanoner, og militære enheder med tankafdelinger holdes klar til indgriben. 5 personer mister livet under urolighederne, og i Praha arresteres henved 1400.

29. – Ved valget i Ghana (se 2/4) vinder dr. Kofi Busia's Fremskridtsparti en overvældende sejr, idet det besætter 105 af parlamentets 140 pladser. Komla Ghedemah's Nationale Alliance af Liberale får 29 pladser, Det forenede Nationalistparti 2, Folkets Aktionsparti 2 og Hele Folkets republikanske Parti 1. Endvidere vælges 1 uafhængig. I den første tid af Kwame Nkrumah's regering var dr. Busia leder af oppositionspartiet Det forenede Parti. I modsætning til dr. Busia var Ghedemah i sin tid minister under Nkrumah. I maj brød Joe Appiah (den afdøde engelske arbejderpolitisker Sir Stafford Cripps' svigersøn) med Fremskridtspartiet og dannede Det forenede Nationalistparti, men opnår ikke valg.

September 1969

1. – En militærjunta afsætter den 79-årige kong Idris af Libyen og proklamerer Libyen som republik. Kong Idris opholder sig, da kuppet finder sted, på et kursted i Tyrkiet. Tronfølgeren, kronprins Hassan al Rida (en nevø til kongen) meddeler, at han frivilligt har frasagt sig kronen og støtter republikken. Der er dannet et revolutionsråd, som har overtaget al udøvende og lovgivende magt og oprettet Den libyske arabiske Republik med mottoet: enhed, frihed og socialisme. Kuppet i det hidtil konservative Libyen vækker stor begejstring i de arabiske lande med socialistisk eller venstreorienteret styre: FAR, Syrien, Irak og Sudan, der inden 24 timer efter kuppet anerkender det nye styre i Libyen. – 2. Juntaen arresterer hærens generalstabschef, general Shams el-Din el Senussi og sikkerhedschefen general Salem ben Taleb. De britiske, amerikanske, franske og sovjetiske diplomatiske repræsentanter i Tripoli modtager forsikringer om, at der ikke vil blive grebet ind mod udenlandsk ejendom i Libyen, og at de eksisterende traktater med fremmede lande vil blive overholdt (RAF har en base i El Adem i Cyrenaica, ligesom der findes en lille britisk troppestyrke – 300 mand – i Libyen, og USA har ret til at benytte lufthavnen Wheelus i nærheden af Tripoli). Kong Idris' rådgiver og fortrolige Omar el-Shehbi opsøger den britiske udenrigsminister Stewart, med hvem han har en samtale. – 7. Storbritannien, USA, Frankrig, Italien og en række andre lande har anerkendt det nye styre i Libyen. – 8. Der udnævnes en regering, bestående af 2 officerer og 7 civile med Mahmoud Soliman el Maghrabi som premierminister, finansminister og minister for landbrugsreform og Salah Bousseir som udenrigsminister. Regeringen er ansvarlig over for revolutionsrådet. Samme dag udnævnes den 27-årige oberst Moamer al Kadhad til øverstkommanderende for de væbnede styrker. Kadhad nævnes også som formand for revolutionsrådet, hvis medlemmers navne i øvrigt ikke er offentliggjort. – 10. meddeles, at Yassir Arafat, lederen af den palæstina-arabiske guerillaorganisation Al Fatah, er ankommet til Tripoli for at forhandle med de nye ledere. – 19. Premierminister Maghrabi meddeler, at de traktater, Libyen har afsluttet med Storbritannien og USA om luftbaser i Libyen, ikke vil blive fornyet, når de udløber i henholdsvis 1971 og 1970.

Efter et kabinetsmøde overtager en junta bestående af de tre øverste chefer for de militære styrker præsidentskabet i Brasilien, efter at præsident Artur da Costa e Silva 29/8 er blevet ramt af en hjerneblødning. De tre er: general Aurelio de Lyra Tavares, admiral Augusto Rademaker Grunewald og luftmarskal Marcio de Souza e Mello. Juntaen erklærer, at deres overtagelse af magten kun er midlertidig under præsidentens sygdom, at de vil gøre alt for at opretholde det normale liv i Brasilien, og at de vil afholde sig fra foranstaltninger, der går ud over »den normale administrative procedure«. Denne sidste udtalelse fortolkes som sigtende til, at præsidenten havde haft til hensigt at udstede en ny forfatning til afløsning af forfatningen af januar 1967 med bestemmelse om indkaldelse af parlamentet, hvis møder har været udsat siden december 1968. Juntaens overtagelse af magten hindrer den civile vicepræsident Pedro Aleixo i at overtage præsidentposten.

3. – Nordvietnams præsident Ho Chi Minh afgår ved døden 79 år gammel. Ved begravelsen i Hanoi 9/9 oplæser det kommunistiske partis førstesekretær, Le Duan, Ho Chi Minhs politiske testamente, dateret 10/5 1969. – 23. Nationalforsamlingen vælger den 81-årige vicepræsident Ton Duc

Thang til fungerende præsident og Nguyen Loc Bang, tidligere ambassadør i Moskva, til vicepræsident. Med Ho Chi Minhs død er de ledende politiske personligheder i Nordvietnam Le Duan, premierminister Pham Van Dong, Truong Chinh, der er formand for nationalforsamlingens stående udvalg, samt general Giap, forsvarsminister og øverstkommanderende for de væbnede styrker.

8. – Ved stortingsvalget i Norge bevarer de 4 regeringspartier (høyre, venstre, senterpartiet og kristeligt folkeparti) med nød og næppe flertallet med 76 (1965: 80) af i alt 150 mandater. Regeringspartiernes andel af de afgivne stemmer er 48,7 (49,4) pct. Arbeiderpartiet har en betydelig fremgang, delvis på bekostning af socialistisk folkeparti, der mister de 2 mandater, det havde i det gamle storting. Arbeiderpartiet får ved en valgdeltagelse af 82,5 pct. mod 85,1 pct. i 1965 46,7 (43,1) pct. af stemmerne og 74 (68) mandater, høyre 19,4 (21,1) pct. og 29 (31) mandater, venstre 9,3 (10,3) pct. og 13 (18) mandater, senterpartiet 10,6 (9,9) pct. og 20 (18) mandater, kristelig folkeparti 9,4 (8,1) pct. og 14 (13) mandater, socialistisk folkeparti 3,5 (6) pct. og 0 (2) mandater og kommunisterne 1 (1,4) pct. og 0 (0) mandater. Statsminister Per Borten udtaler 9/9, at regeringen vil fortsætte.

26. – Den svenske politiker Sven Wedén, som i juni 1967 efterfulgte Bertil Ohlin som folkepartiets formand, meddeler, at han af helbredsgrunde ikke kan modtage genvalg til denne post, men forbliver i andetkammeret. Hans efterfølger bliver landshøvding Gunnar Helén, der ikke for tiden er medlem af rigsdagen, men til næste år vil blive indvalgt i førstekammeret. – 28. åbnes socialdemokratiets kongres, på hvilken Tage Erlander træder tilbage som partiets leder og efterfølges af den 42-årige undervisningsminister Olof Palme.

I Bolivien tager hærens øverstkommanderende general Alfredo Ovando Candia magten, medens præsident Luis Adolfo Siles Salinas (se 27/4) befinder sig på rejse i det indre af landet, og indsætter en ny revolutionær regering. En række oppositionspolitikere arresteres. Det havde været ventet, at general Ovando ville vinde præsidentvalget i 1970. I en programerklæring tales om genoprettelse af diplomatiske forbindelser med kommunistiske lande. Om forholdet til USA hedder det, at det vil afhænge af USA's holdning til kuppet. Det nye styre betegnes »til venstre for centrum«, og der bebudes dybtgående ændringer.

28. – Ved forbundsdagsvalget i Vesttyskland bevarer de kristelige demokrater (CDU/CSU) stillingen som det største parti, men afstanden til det næststørste, socialdemokratiet, indsnævres stærkt. Det frie demokratiske parti, FDP, går stærkt tilbage, og det højreekstremistiske nationaldemokratiske parti (NPD) opnår ikke 5 pct. af stemmerne og får ingen mandater i forbundsdagen. CDU/CSU får 46,1 (1965: 47,6) pct. af de afgivne stemmer og 242 (245) mandater, socialdemokratiet 42,7 (39,3) pct. og 224 (202) mandater, FDP 5,8 (9,5) pct. og 30 (49) mandater, NPD 4,3 (2,0) pct. og 0 (0) mandater. Af de helt små partier får det venstreorienterede Aktion Demokratischer Fortschritt (ADF) 0,6 (1,3) pct. og 0 (0) mandater. Vestberlin bliver i den nye forbundsdag repræsenteret med 22 ikke-stemmeberettigede medlemmer, nemlig 8 (6) CDU, 13 (15) SPD og 1 (1) FDP. Medregnes forbundsdagsmedlemmerne fra Vestberlin, er partistillingen 250 (251) CDU/CDS, 237 (217) SPD og 1 (1 FDP. – 29. Socialdemokratiets leder, udenrigsminister Willy Brandt meddeler præsident Heinemann, at han ønsker at danne koalitionsregering af SPD og FDP. CDU erklærer, at et styre imod det stærkeste parti kun kan blive en krisekoalition. – 30. De frie demokraters gamle og nyvalgte forbundsdagsmedlemmer vedtager mod 3 stemmer at forhandle med Willy Brandt om regeringsdannelsen. Blandt modstanderne er den tidligere formand for FDP,

Erich Mende, der i januar 1968 efterfulgtes af den nuværende formand Walter Scheel.

På et 2 dages møde i det czekoslovakiske kommunistpartis centralkomité er der foretaget en omfattende udrensning af fhv. førstesekretær Alexander Dubcek og hans tilhængere i partiets ledelse. Dubcek selv berøves stillingen som medlem af partipræsidiet og mister tillige posten som formand for forbundsforsamlingen (parlamentet), men forbliver medlem af centralkomiteen. Udrensningen i centralkomiteen omfatter også Josef Smrkovsky, der tillige mister posten som formand for forbundsforsamlingens folkekammer, endvidere Milan Hubl, Zdenek Mlynar, Jiri Hajek (den tidligere udenrigsminister), Cestmir Cisar, Zbynek Vokroublicky, Josef Spacek og Frantisek Vlasak. General Vaclev Pychlik, som kort før invasionen i august 1968 kritiserede Sovjetunionens dominerende stilling i Warszawapagten, udstødes af partiet. Dubceks efterfølger i partipræsidiet er Josef Kempny, formand for partiets ideologiske kommission og chefkontrollør af den czekoslovakiske presse, der desuden bliver viceministerpræsident i forbundsregeringen og ministerpræsident i den czekiske regionalregering. Oldrich Cernik fortsætter som forbundsregeringens ministerpræsident, men også her foretages en udrensning.

Centralkomiteen udsender desuden en erklæring, hvori det hedder, at Warszawapagtens intervention i august 1968 under ingen omstændigheder var en aggression mod det czekoslovakiske folk og heller ikke en okkupation af czekoslovakisk territorium eller en undertrykkelse af friheden. Præsidiets resolution af 21/8 1968, der fordømte invasionen af Czekoslovakiet, annulleres.

29. – René Capitant, tidligere justitsminister i Pompidous ministerium (se 3/5 1968) danner et nyt oppositionsparti, den demokratiske arbejderunion (UDT). Capitant angriber Pompidou for at være for konservativ i sin økonomiske og sociale politik og vil samle tilhængerne af den fulde gaullisme, herunder den sociale del, hvis mål var at omforme kapitalismen.

DANMARK

Juli 1969

2. – Landbrugsrådets præsident, folketingsmand Anders Andersen (v.) advarer mod de nordiske integrationsplaner, der vil true vor adgangsmulighed til Fællesmarkedet, og siger, at vi bør tage ansvaret for, at Nordek ikke bliver til noget.

3. – Udenrigsminister Hartling erklærer i et svar til folketingsmand Sigsgaard (vs.), at den danske regering ikke agter at anerkende den nydannede provisoriske regering i Sydvietnam.

Den fg. indenrigsminister, justitsminister Thestrup har besluttet at indlede offentlig undersøgelse mod 45 ud af de 54 militærnægtere, der strejker i Kompedallejren. Samtidig bebuder han, at regeringen i denne måned vil træffe beslutning om en nedsættelse af militærnægternes tjenestetid.

5. – Landbrugsrådets præsident, folketingsmand Anders Andersen (v.) udtaler til Svendborg Avis, at han ikke vil udelukke et regeringssamarbejde mellem Venstre og Socialdemokratiet på et senere tidspunkt.

6. – Fhv. statminister J. O. Krag udtaler på de nordeuropæiske socialdemokraters konference i Harpsund, at der næppe er chance for snarlige resultater af forhandlingerne om en bred europæisk markedsløsning, og at forhandlingerne om den nordiske økonomiske union derfor bør fremskyndes, så de nordiske landes parlamenter kan tage stilling i løbet af efteråret og vinteren.

11. – Formanden for den konservative folketingsgruppe, statsrevisor H. C. Toft udnævnes til indenrigsminister i stedet for afdøde Poul Sørensen (se 29/6).

12. – Regeringen har nedsat et udvalg, der skal behandle de udenlandske arbejderes forhold i Danmark. Formand for udvalget er amtmand N. Elkær-Hansen, Rønne.

15. – Finansminister Poul Møller genoptager arbejdet i ministeriet efter sin langvarige sygdom og rekreation (se 23/2).

Med virkning fra 1/8 foretages en række forhøjelser af statsbanernes takster (se 13/5). Billetpriserne forhøjes med 10–11 pct. Københavns bybane rammes ikke af forhøjelsen.

17. – Statsminister Hilmar Baunsgaard udtaler, efter at embedsmændene fra de nordiske lande har afleveret traktatudkastet til et udvidet økonomisk samarbejde (Nordek), at regeringen er enig om, at samarbejdet skal prøves til bunds, og at det, når traktaten træder i kraft, skal være så omfattende som muligt. Opgaven er i løbet af vinteren at få løst de udestående spørgsmål. Statsministeren udtaler videre, at han regner med en afklaring af forholdene omkring Fællesmarkedet inden for det kommende halve år, hvilket for alle de nordiske lande vil kunne skabe et langt sikrere grundlag for en stillingtagen til den nordiske traktat.

20. – Folketingsmand Anders Andersen (v.) udtaler, at han er uenig med Socialdemokratiet i dets øjeblikkelige oppositionspolitik, og i det hele taget er spørgsmålet om samarbejde mellem Venstre og Socialdemokratiet ikke aktuelt, men hvis hans udtalelser for nylig (se 5/7) kan føre til, at Venstre placerer sig stærkere i

dansk politik, har den debat, der har været, siden de blev fremsat, ikke været forgæves. Det kan aldrig være Venstres opgave at placere sig på højre fløj i dansk politik.

22. – Indenrigsminister H. C. Toft oplyser efter en forhandling med militærnægterne, at de civile værnepligtiges tjenestetid nedsættes fra 19 til 16 måneder, og at de indkaldte i højere grad skal sættes til mere meningsfyldt arbejde. Der vil ligeledes blive taget skridt til at udvide ordningen med udstationering af civile værnepligtige uden for lejrene, og regeringen vil fremsætte lovforslag om at gøre det muligt at aftjene værnepligten i form af u-landsarbejde.

23. – Den fulde ordlyd af embedsmandsudvalgets udkast til en traktat om nordisk økonomisk samarbejde (se 17/7) offentliggøres. Embedsmændene har ikke kunnet nå til fuld enighed om vigtige spørgsmål vedrørende toldunion, landbrugssamarbejde og finansieringssamarbejde. Afgørelsen af disse spørgsmål er nu overladt til politikerne. Det hedder i præamblet, at samarbejdet skal indrettes således, at det ikke hindrer de nordiske landes deltagelse i eller samarbejdet med et udvidet europæisk marked. Der regnes med, at traktaten træder i kraft 1/1 1971.

24. – På et møde i Aalborg stiftes A/S Nordjyske Morgenblade, der fra 1/1 1970 skal fremstille og distribuere dagbladene Aalborg Amtstidende (v.) og Ny Tid (s.).

27. – Formanden for Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejderforbund, Anker Jørgensen, udtaler, at man må regne med, at på længere sigt vil industriforbund være den organisationsform, der passer bedst til den industrielle udvikling.

28. – Venstres formand, udenrigsminister Poul Hartling opfordrer offentligt undervisningsminister Helge Larsen til også at lade befolkningsmæssige og landsplanmæssige synspunkter komme i betragtning, når han skal tage stilling til den betænkning, som planlægningsudvalget for seminarierne har afgivet. Udvalget foreslår færre, men større seminarier, hvilket vil betyde, at nogle seminarier må nedlægges og andre sammenlægges.

31. – Den konservative folketingsgruppe vælger enstemmigt direktør Ib Stetter, Aalborg, til formand efter indenrigsminister H. C. Toft (se 11/7). Viceborgmester Asger Jensen, der ikke ønsker at overtage formandsposten, genvælges som næstformand, og Haunstrup Clemmensen genvælges som politisk ordfører.

August 1969

6. – Monopolrådet beslutter, at det 40 dages prisstop, der udløber 9/8 (se 23/6) skal afløses af bindende kalkulationsregler for de pågældende varer og tjenesteydelser.

7. – Regeringen orienterer erhvervenes repræsentanter og arbejdsmarkedets hovedorganisationer om embedsmændenes udkast til en Nordek-traktat. Industrirådets formand, direktør C. Hill-Madsen, udtaler, at embedsmændenes store arbejde fortjener anerkendelse, men resultatet bliver allige-vel en væsentlig forringelse af dansk industris konkurrenceevne, navnlig sammenlignet med situationen efter Kennedy-runden.

Undervisningsminister Helge Larsen bekræfter ved præsentationen af seminarieplanlægningsudvalgets betænkning (se 28/7), at et tidligere afgivet løfte om, at Tønder statsseminarium ikke vil blive nedlagt, står ved magt. Foruden Tønder indstiller udvalget at nedlægge seminarierne i Nørre Nissum, Herning og Ranum. Herom udtaler ministeren, at også andre synspunkter end udvalgets vil spille ind i over-

vejelserne ved den endelige afgørelse, og nævner egnshensyn, kulturelle hensyn, traditioner og »vel ikke mindst« investeringer foretaget i de senere år.

8. – Økonomiminister Nyboe Andersen udtaler, at han ikke kan forestille sig, at devalueringen af den franske franc får betydning for Danmark.

10. – Folketingsmand, partisekretær Niels Matthiasen (s.) udtaler i anledning af folketingsmand, borgmester Erhard Jakobsens forslag om at knytte venskabsforbindelse mellem Gladsaxe og den græske ø Rhodos, at Erhard Jakobsens fortsatte placering som Socialdemokratiets repræsentant i Europarådet ikke blot er et spørgsmål om Erhard Jakobsens åbenbare illoyalitet mod partikongressens beslutninger, men også et spørgsmål om almindelig politisk anstændighed.

11. – Formanden for Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund Hans Rasmussen foreslår på forbundets kongres, at der indføres økonomisk demokrati gennem en lov om obligatorisk udbyttedeling og forelægger et detaljeret forslag herom udarbejdet med bistand af fhv. statsminister Viggo Kampmann. Han foreslår endvidere en ændring af forligsmandsloven, hvorved forligsmandens sammenkædningsret både under forhandlingerne og under afstemningerne fjernes, ligesom han ønsker en regel om, at et mægligsforslag er forkastet, såfremt 35 pct. af samtlige stemmeberettigede ved urafstemningen har stemt imod mæglingsforslaget. Endvidere må en ny hovedaftale på arbejdsmarkedet erstatte den domspraksis, der har udviklet sig på arbejdsmarkedet på grundlag af septemberforliget af 1899, og som hviler på arbejdsgiverens ensidige ret til at lede og fordele arbejdet.

12. – Nordisk Råds såkaldte Færøkomité (de nordiske landes justitsministre og NR's præsidium) er på et møde i Stockholm enedes om, at det færøske lagting bør udpege 2 repræsentanter og Ålandsøerne 1 repræsentant som delegerede til rådet. Samtidig foreslås det, at Danmark, Finland, Norge og Sverige får hver 18 mod nu 16 medlemmer i rådet og Island 6 mod nu 5 medlemmer.

Radiorådets programudvalg vedtager, at TV ikke som oprindelig planlagt skal sende egne reportere til Athen for at dække Europamesterskaberne i atletik, men begivenhederne vil i fornødent omfang blive dækket gennem de optagelser, man modtager fra Eurovision. Forslaget er fremsat af radiorådets formand Knud Heinesen som et kompromis mellem kravet om fuldstændig boycot, der oprindelig er rejst af det nye radioråds- og programudvalgsmedlem, fhv. statsminister J. O. Krag, og dækning ved eget TV-hold. J. O. Krag stemmer for kompromisforslaget.

15. – Reguleringspristallet for juli er beregnet til 133,8 (134), en stigning på 3,2 points i forhold til januar 1969, medens det i det foregående halvår kun steg 0,8 points og i første halvår 1968 2,5 points. Stigningen udløser et dyrtidstillæg til arbejdere og tjenestemænd fra henholdsvis 1/9 og 1/10.

18. – Danmarks Radios journalistgruppe vedtager en udtalelse, hvori man fordømmer programudvalgets beslutning om ikke at sende TV-reportere til Athen (se 12/8). I erklæringen betegnes beslutningen som en krænkelse af den journalistiske informationsfrihed.

18. – Efter et ministermøde på Marienborg oplyser statsminister Hilmar Baunsgaard, at hans åbningstale ved det nye folketingsårs begyndelse vil koncentrere sig om 3 store områder: forureningsproblemerne, en administrationsreform og landbrugets problemer. Der er nedsat et internt ministerudvalg, som skal beskæftige sig med alle sider af forureningsproblemet. Udvalget, som ledes af statsministeren, består i øvrigt af økonomiminister Nyboe Andersen, indenrigsminister H. C. Toft, boligminister

Hastrup, landbrugsminister Peter Larsen, kulturminister K. Helveg Petersen og handelsminister Knud Thomsen. Om den økonomiske situation udtaler statsministeren, at regeringen på baggrund af udviklingen på det internationale pengemarked er indstillet på, at der ikke på nuværende tidspunkt kan komme overvejelser i gang om en ændring af diskontoen.

Økonomiminister Nyboe Andersen (v.) oplyser, at han er indstillet på at lade sig opstille til folketinget.

Formanden for Socialdemokratiet, fhv. statsminister J. O. Krag udsender en erklæring om, at han personlig helst ser Per Hækkerup som gruppens politiske ordfører. Forinden har den 32-årige folketingsmand Jens Kampmann, der var bragt i forslag af fhv. økonomiminister Ivar Nørgaard med den motivering, at Kampmann var bedre i overensstemmelse med Socialdemokratiets kongres i juni, meddelt, at han på intet tidspunkt har sagt ja til at lade sig opstille til posten og fastholder denne beslutning. Ivar Nørgaard udtaler, at han beklager Kampmanns beslutning, fordi han tror, at en afstemning i gruppen ville have renset luften for en stadig hvisken og tisken i krogene.

20. – Monopolankenævnet stadfæster Monopoltilsynets afvisning af en yderligere forhøjelse på ca. 40 mill. kr. af landbrugets hjemmemarkedspriser.

På Blikkenslager-, Sanitets- og Rørarbejderforbundets kongres forelægger formanden, Arnold Johansen, forslag om optagelse i det sammensluttede snedker- og tømrerforbund. Samtidig ønsker han optaget sammenslutningsforhandlinger med alle øvrige forbund i byggefagenes landssammenslutning.

22. – Socialdemokratiets hovedbestyrelse behandler partikongressens beslutning om, at et medlem af partiet ikke både kan være folketingsmand og borgmester (se. 15.–19/6). Anledningen er en anmodning fra partiforeningen i Gladsaxekredsen om dispensation fra reglen for borgmester Erhard Jakobsens vedkommende. Hovedbestyrelsen vedtager at indstille til partikongressen i januar, at partimedlemmer, der både er folketingsmedlemmer og borgmestre, skal kunne fortsætte som folketingsmedlemmer indtil førstkommende folketingsvalg. Hvis deres partiforeninger vælger dem til det, kan de også være borgmesterkandidater ved det kommende kommunale valg. Efter kongresbeslutningen i juni om, at funktionærer på partikontoret ikke samtidig kan være medlemmer af folketinget, har folketingsmand Kjeld Olesen meddelt, at han vil fratræde sit arbejde på partikontoret 1/10. Partisekretær Niels Matthiasen har indvilget i så vidt muligt at fortsætte arbejdet på partikontoret indtil den ekstraordinære partikongres i januar.

26. – Radiorådet vedtager med 9 stemmer mod 8 at fastholde programudvalgets indstilling (se 12/8). For stemmer s., den radikale folketingsmand Bernhard Baunsgaard og s. f., imod k. f., v. og den radikale Else Elbæk.

29. – Økonomiminister Nyboe Andersen udtaler, at finansieringsmulighederne for og den offentlige støtte til byggeriet skaber skævhed på lånemarkedet.

31. – Arbejdsmandsforbundets formand Anker Jørgensen udtaler, at kravet om en egentlig erstatning for tabt arbejdsfortjeneste må stå i forgrunden i det kommende folketingsår. Han kræver arbejdernes medejendomsret til erhvervsopsparing til gengæld for tilbageholdenhed med lønkrav.

SF har på et hovedbestyrelsesmøde vedtaget, at partiet er villigt til at optræde som støtteparti for en socialdemokratisk regering.

September 1969

1. – Finansminister Poul Møller ønsker, at skattedepartementet og ligningsdirektoratet nedsætter en arbejdsgruppe, der skal undersøge det såkaldte kumulative skatteprincip, hvorefter lønmodtageren med skatteafregningen til arbejdsgiveren definitivt er færdig med skattebetalingen.

Fhv. statsminister J. O. Krag udtaler interesse for regeringens planer om mindre fradrag, dvs. færre skattefordele for de største og kostbareste parcelhuse og siger, at hvis regeringspartierne kan enes om noget fornuftigt i denne henseende, vil Socialdemokratiet deltage i forhandlingerne.

LO-bladet Løn og Virke går ind for at vente med debatten om økonomisk demokrati til efter LO-kongressen i maj 1971, da kongressen skal diskutere en til den tid ventet betænkning om økonomisk demokrati fra LO's udvalg med fhv. finansminister Grünbaum som formand. I diskussionen vil naturligvis smedeforbundets udspil (se 11/8) indgå som noget højst interessant, hedder det, og det tilføjes, at udbyttedelingsforslaget politisk allerede på forhånd er så godt som afvist fra venstrefløj til højrefløj.

2. – Bankernes og sparekassernes organisationer er blevet enige om, at alle indehavere af en checkkonto i deres bank eller sparekasse fra 1/1 1970 vil kunne få udleveret et særligt identitetskort.

3. – Monopolrådet beslutter at indføre 40 dages prisstop (se 25/6) for bilreparationer og samtidig forhandle med branchen om indførelse af kalkulationsregler.

4. – Økonomiminister Nyboe Andersen udtaler, at de nye storkommuner må indstille sig på en høj grad af selvfinansiering, og siger, at regeringen er indstillet på, at bestemmelserne i den nye kommunale tilsynslov om kommunernes låntagning ikke skal være et dødt bogstav. En samlet låntagning på 1,5 mia. kr. som i sidste finansår eller næsten 1/5 af kommunernes samlede skatteopkrævning er ikke holdbar politik.

En kommission under handelsministeriet om håndværkets og den mindre industris forhold med professor Poul Milhøj som formand er kommet til det resultat, at små virksomheder, der drives rationelt, på mange områder kan være fuldt optimale i teknisk henseende, i visse henseender kan de endog være de store overlegne. De mindre virksomheder vil derfor fortsat kunne udgøre et dynamisk, initiativrigt element i erhvervslivet til fremme af produktion og eksport.

5. – Statsminister Hilmar Baunsgaard udtaler, at de tanker om ændrede skatteregler for fremtidige store parcelhuse, som er fremsat af formanden for Venstres folketingsgruppe Henry Christensen på et møde 28/8, vil blive drøftet af regeringen. Henry Christensen har foreslået, at der indføres en højere »værdi af egen bolig-procent« for den del af ejendomsværdien, som ligger over 200.000–300.000 kr. Forslaget er blevet modtaget med velvilje af Socialdemokratiet, der har bebudet, at de selv vil fremsætte forslag, hvis regeringen ikke gør det, og af Det radikale Venstres politiske ordfører Niels Helveg Petersen, medens den konservative gruppeformand Ib Stetter har udtalt sig afvisende. Statsministeren tilføjer, at han ikke på nuværende tidspunkt vil lægge sig fast på, hvorvidt man skal ændre lejeværdien; der kunne også tænkes andre metoder. Henry Christensen understreger i en udtalelse til Ritzaus Bureau, at den fremsatte tanke kun omfatter parcelhuse, der fremtidig bygges og sælges, og tilføjer, at samtidig må der ske en begrænsning af grund-

skylden og en ligestilling af ejerlejligheder med parcelhuse.

7. – Formanden for Det konservative Folkeparti, justitsminister Thestrup udtaler, at Viggo Kampmanns og smedeforbundets forslag om tvungen udbyttedeling med opsamling af virksomhedernes overskud i store fonds (se 11/8) vil føre til en farlig magtkoncentration, medens bedre uddannelse vil skabe et virkeligt økonomisk demokrati.

8. – Formanden for partiet De Uafhængige, forstander P. Nørby Christensen, Silkeborg, bebuder, at der om kort tid vil blive startet en underskriftsindsamling med henblik på partiets anmeldelse til indenrigsministeriet. Målet er 20.000 underskrifter.

9. – Dansk Textilarbejderforbunds kongres går ind for en principbeslutning om at forhandle om sammenslutning med Dansk Beklædningsarbejderforbund og Dansk Skotøjsarbejderforbund. Forhandlingerne tager sigte på en fusion fra 1973.

11. – På baggrund af stærke kursfald på obligationsmarkedet i de sidste dage udtaler nationalbankdirektør Erik Hoffmeyer, at der kan blive tale om foranstaltninger, som varierer fra en tilfredsstillende garanti fra banker og sparekasser om nedbringelse af deres kreditter til en reduktion af de private pengeinstitutters kortfristede mellemværende med Nationalbanken og lån på værdipapirer. Samtidig har det økonomiske råds formandskab påpeget, at den stramning, der er gennemført i dansk økonomi, måske ikke er tilstrækkelig, og har rejst spørgsmålet, om ikke en del af den forbrugsstigning, der er konstateret i første halvdel af 1969, skyldes pengeinstitutternes øgede udlån.

13. – Fhv. statsminister J. O. Krag opfordrer regeringen til at indkalde repræsentanter for de politiske partier og erhvervene til møde om den økonomiske situation. Han siger, at situationen med vaklende obligationsmarked, stigende rente og voksende underskud i udenrigshandelen kan nødvendiggøre indgreb, og at der meget vel kan blive behov for en ekstraordinær indkaldelse af folketinget.

15. – Økonomiminister Nyboe Andersen opgør de samlede subsidier til boligbyggeriet til 3,5 milliarder kr. årligt og siger, at dette beløb er for stort i forhold til nationalproduktet. Det bliver derfor nødvendigt at tage spørgsmålet op, selv om det politisk er »varme kartofler«.

16. – Statsminister Hilmar Baunsgaard erklærer, at regeringen hverken har planer om øjebliksbestemte indgreb eller om et særligt »topmøde« om den økonomiske situation, endsige om indkaldelse af folketinget i utide (se 13/9).

Forbundsformand Anker Jørgensen, DASF, udtaler, at vi må have et nyt mønster for fagstrukturen i det nye samfund. 20–25 forbund vil sikkert være et rimeligt antal, men samarbejdet må i en periode prøves gennem karteller som forløbere for en egentlig industriforbundsdannelse.

17. – Den socialdemokratiske folketingsgruppe vælger på ny fhv. udenrigsminister Per Hækkerup til gruppens politiske ordfører uden modkandidat (se 19/8). Gruppen vedtager en udtalelse, der udtrykker undren over, at statsminister Baunsgaard har afvist J. O. Krags tanker om en åben forhandling om landets økonomiske situation (se 16/9) og stærkt kritiserer regeringens økonomiske politik. Gruppen advarer samtidig mod nye drastiske indgreb i form af skatte- og renteforhøjelser.

Folketingsmændene Søren Jensen (v.), Knud Østergaard (k. f.) og Erik Hansen (r. v.), alle valgt i Nordjylland, bebuder, at de vil fortsætte kampen for, at det fjerde universitet placeres i Ålborg.

Efter at det er mislykkedes for forligsinstitutionen at mægle mellem Akademi-

kernes Samarbejdsudvalg (AS) på den ene side, staten, Københavns kommune og sygehusforeningen på den anden side, går 800 overenskomstansatte akademikere i strejke. Strejken rammer en række ministerier og andre kontorer under centraladministrationen samt universiteterne i København, Århus og Odense og de sjællandske gymnasier.

20.–21. – På Venstres landsmøde kommer stærk modstand til orde mod Danmarks indtræden i en nordisk toldunion. Folketingsmand Per Møller siger, at der ikke i dag er forudsætninger for at virkeliggøre de planer, der ligger på bordet. En videreførelse af de nordiske drøftelser vil være at lege blindebuk med Danmarks nordiske venner. Økonomiminister Nyboe Andersen svarer, at det ikke kan være i dansk interesse at slå et nordisk samarbejde i stykker, blot det ikke hindrer deltagelse i et europæisk. I markedsafsnittet i landsmøderesolutionen kommer det til at hedde, at Venstre fastholder det europæiske sigte i markedspolitikken og opfordrer til udnyttelse af forhandlingsmulighederne herom. De nordiske forhandlinger må videreføres ud fra en positiv indstilling, men der bør ikke tages beslutning om ikrafttrædelsen af en nordisk toldunion, så længe der foreligger forhandlingsmuligheder for en dansk tilslutning til en europæisk toldunion. Landsmøderesolutionen indeholder bl. a. også en udtalelse om, at man bør overveje en skatteomlægning over på forbruget, uden at den samlede beskatning øges. Om Venstres deltagelse i regeringen siger partiets formand, udenrigsminister Hartling, at Venstres politik fremmes bedst ved samarbejdet mellem de tre partier i regeringen og ville have langt ringere kår i en socialdemokratisk regering.

23. – Statsminister Hilmar Baunsgaard erklærer i en kommentar til Venstres landsmødes markedsudtalelse, at regeringens markedspolitik ligger fast, og siger, at vi er forpligtet til at bringe de nordiske forhandlinger til afslutning snarest muligt.

24. – Statsminister Hilmar Baunsgaard advarer organisationer og arbejdspladser mod de røster, der har lydt om øget lønglidningspres ved overgangen til kildeskat.

Efter forhandlinger med banker og sparekasser meddeler Nationalbanken, at pengeinstitutterne må begrænse deres kreditgivning kraftigt i de kommende måneder, og at en lempelse først kan komme på tale, når udviklingen i de samlede udlån er i overensstemmelse med målsætningen i 1968-udlånsaftalerne mellem parterne. Der er enighed om, at det under de nuværende omstændigheder ikke er muligt at nedsætte deponeringsprocenten fra 30 til 20 pct., således som det var forudsat i aftalen af maj (se 16/5). Den pengepolitiske stramning skal sammen med den finanspolitiske stramning, der fandt sted i foråret, forbedre betalingsbalancen, der ifølge Danmarks Statistik i 1. halvdel af 1969 viser et underskud på 1,55 milliarder kr. mod 1,7 milliarder kr. i hele året 1968.

26. – Monopolankenævnet ændrer udgangspunktet for prisstoppet for bilreparationer fra 30/6 til 31/8 og giver dermed branchen delvis medhold i dens klage over Monopoltilsynets afgørelse (se 3/9).